

श्री लेमदेव पाटील महाविद्यालय मांडळ

समाजशास्त्र विभाग

मुलभूत समाजशास्त्रीय विचार

B.A. II

प्रा. सुनील तिरपुडे (सह. प्राध्यापक)

मुलभूत समाजशास्त्रीय विचार

प्राचीन काळापासून अनेक विचारवंतांनी मानवी समाजजीवनाचा अभ्यास केला आहे. म्हणून सामाजिक विचाराचा इतिहास प्राचिन आहे. असे असेल तरी ही समाजशास्त्र हे एक आधुनिक विज्ञान आहे.

ऑगस्ट कॉम्ट :- August Comte (1798-

1857)

- प्रत्यक्ष वादाचा अर्थ
- प्रत्यक्षवादाची वैशिष्टे
- प्रत्यक्षवादाचे विभाजन

सामाजिक एकतेचे प्रकार

► कार्ल मार्क्स (Karl Marx)

- १) कार्ल मार्क्सचा भांडवलवादावरील विचार
- २) वर्ग आणि वर्ग संघर्षाची संकल्पना
- ३) वर्ग आणि वर्ग संघर्षावरील टिका

ऑंगष्ट कॉम्ट

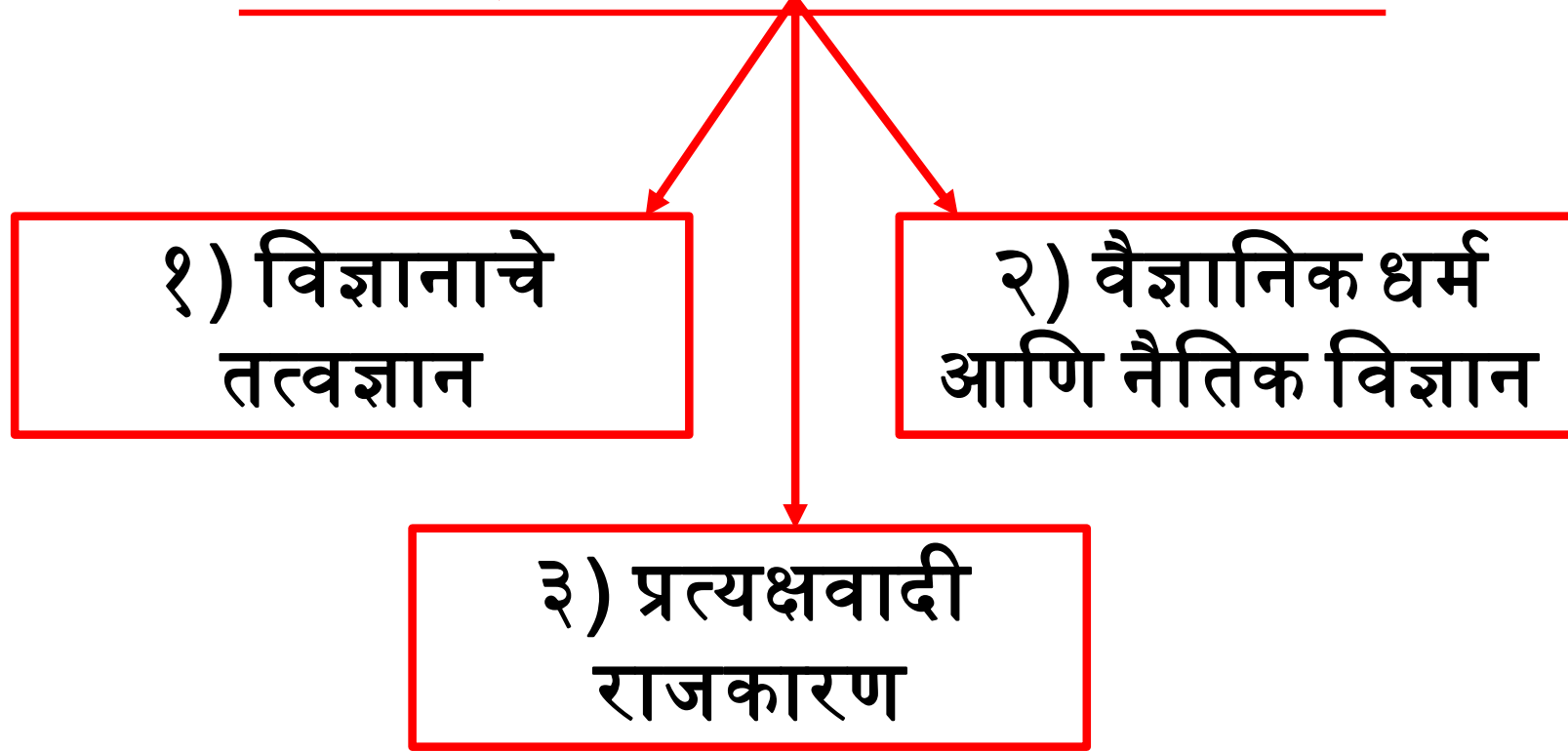
प्रत्यक्षवादाचा अर्थ :-

ऑंगष्ट कॉम्ट यांना प्रत्यक्षवादाचा जनक मानला जातो. कॉम्टने आपल्या Positive Philosophy आणि Positive Polity या दोन ग्रंथात प्रत्यक्षवाद या संकल्पनेचा उल्लेख केला.

प्रत्यक्षवादाची वैशिष्टे

- १) निश्चित नियम
- २) अध्ययनाची वैज्ञानिक पद्धत
- ३) तर्किक व्याखेवर भर
- ४) सामाजिक पुनर्निमाणाचे एक साधन
- ५) प्रत्यक्षवाद एक मानवतावादी धर्म
- ६) धर्म आणि विज्ञानाचा समन्वय

प्रत्यक्षवादाचे विभाजन

कार्ल मार्क्सचे

मार्क्सचे भांडवलवादावरील विचार :-

भांडवलशाही कामगार वर्गाचे प्रचंड आर्थिक आणि सामाजिक शोषण करणारी व्यवस्था आहे. असे मार्क्सचे स्पष्ट मत आहे भांडवलशाही व्यवस्था ही भांडवलावर आधारित असल्यामुळे या व्यवस्थेला समाज असे म्हणतात.

“भांडवलशाही समाज हा मानवाद्वारा मानवाचे शोषण करणारा समाज आहे. श्रीमंताला अधिक श्रीमंत आणि गरिबाला

भांडवलवादावरील विचार

➤ खाजगी मालमत्ता

➤ वर्ग व्यवस्था :-

१) भांडवलदार वर्ग

२) कामगर वर्ग

३) अतिरिक्त मूल्य आणि श्रमिकांचे शोषण

४) राजकीय सत्तेवर भांडवलदारांचे नियंत्रण

५) संपत्तीचे ध्रुवीकरण/संचय

६) परात्मता किंवा विलगीकरण

७) वर्ग संघर्ष आणि भांडवलदारांचा अंत

वर्ग आणि वर्ग संघर्षाची संकल्पना

कार्ल मार्क्सच्या विचारामध्ये वर्ग आणि वर्ग संघर्षाची संकल्पना अतिशय महत्वाची आहे. वर्ग संघर्षाचा सिद्धांत हा मार्क्सचा एक प्रमुख सिद्धांत आहे.

सामाजिक वर्गांची संकल्पना

१) वर्ग-जाणीव

२) वर्ग संघर्ष

३) स्वतः मध्ये वर्ग
आणि स्वतःसाठी वर्ग

वर्ग आणि वर्ग-संघर्ष

१) हा सिद्धांत केवळ संघर्षाच्या तत्वालाच अधिक महत्त्व देतो. म्हणून हा सिद्धांत एकांगी आणि दोषपूर्ण आहे.

२) मानव समाजाचा इतिहास हा वर्ग-संघर्षाचा इतिहास आहे.

३) मार्क्सची वर्गाची व्याख्या अस्पष्ट आणि दोषपूर्ण आहे.

४) समाजात केवळ दोनच वर्ग असतात.

५) समाजीक श्रेणीचा आर्थिक आधारावर संघटीत वर्ग मानून संघर्षाची कल्पना करणे ही फार मोठी चूक आहे.

६) वर्ग-संघर्षामध्ये मजूरांचा विजय अटळ आहे. परंतु हे ऐतिहासिक सत्य नाही.

७) भांडवलशाहीच्या विनाशाबाबतची मार्क्सची भविष्यवाणी ही सैमीक सैमीक आहे.